

ПАМЯТКИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА

РУСЬКА ПРАВДА

(Академічний список)

ПІД РЕДАКЦІЕЮ Р. ЛАЩЕНКА

ВИПУСК ПЕРШИЙ

ПРАГА

НАКЛАД „УКРАЇНСЬКОГО ПРАВНИЧОГО ТОВАРИСТВА В Ч. С. Р.“

1927 Р.

ДРУК ДЕРЖАВНОЇ ДРУКАРНІ В ПРАЗІ

ПАМЯТКИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА

Р. Лашенко
31/V-1927 р.

РУСЬКА ПРАВДА

(Академічний список)

ПІД РЕДАКЦІЄЮ Р. ЛАШЕНКА

ВИПУСК ПЕРШИЙ

ПРАГА

НАКЛАД „УКРАЇНСЬКОГО ПРАВНИЧОГО ТОВАРИСТВА В Ч. С. Р.“

1927 Р.

ДРУК ДЕРЖАВНОЇ ДРУКАРНІ В ПРАЗІ.

ПЕРЕДМОВА.

Мета видання — чисто конкретна: полегчити студентам-правникам Українського Університету в Празі можливість ознайомлюватися з памятками нашого права безпосередньо по їх текстах.

Подаючи у першому випуску „Памяток українського права“ текст короткої редакції Руської Правди по *Академічному списку*, ми маємо на увазі у другому випуску подати і текст редакції довгої по одному із зразкових списків, також дати до тексту відповідні пояснення і приклести до видання „Короткий пояснюючий словник“ (що зробити у першому випуску не можемо з причин технічних).

Як додаток, друкуємо тут „Бібліографичний показчик“ літератури про Руську Правду і видань останньої.

Р. ЛАЩЕНКО.

Прага, 1927 р., квітень.

ПРАВДА РОСЬКАЯ.

АКАДЕМІЧНИЙ СПИСОК.

1. Оубеть моужъ моужа, то мъстить братоу брата, или сынови отца, любо отцю сына, или братоу чадоу, любо сестриноу сынови; аще не боудеть кто мъстя, то 40 гривенъ за головоу: аще боудеть роусинъ, любо гридінъ, любо коупчина, любо ябетникъ, любо мечникъ, аще изъгои боудеть, любо словенинъ, то 40 гривенъ положити зань.

2. Или боудеть кровавъ или синъ надъраженъ, то не искати емоу видока человѣкоу томоу; аще не боудеть на немъ знаменіа никотораго же, толи придеть видокъ; аще ли не можетъ, тоу томоу конець. Оже ли себе не можетъ мъстити, то взяти емоу за обидоу 3 гривнѣ, а лѣтцю мъзда.

3. Аще ли кто кого оударить батогомъ, любо жердью, любо пястью, или чашею, или рогомъ, или тылеснію: то 12 гривнѣ; аще сего не постигнуть, то платити емоу: то тоу конець.

4. Аще оутнеть мечемъ, а не вынемъ его, любо роукоятью: то 12 гривнѣ за обидоу.

5. Оже ли оутнеть роукоу, и отпадеть роука, любо оусохнеть: то 40 гривенъ; аще боудеть нога цѣла, или начнеть храмати, тогда чада смирять.

6. Аще ли перстъ оутнеть которыи любо: 3 гривны за обидоу.

7. А во оусѣ 12 гривнѣ; а въ бородѣ 12 гривнѣ.

8. Оже ли кто вынезъ мечъ, а не тнетъ: то тъи гривноу положить.

9. Аще ли ринеть моужъ моужа, любо отъ себе, любо къ собѣ: 3 гривнѣ; а видока два выведеть, или боудеть варягъ или колбягъ, то на ротоу.

10. Аще ли челядинъ съкрыется, любо оу варяга, любо оу кольбяга, а его за три дни не выведоуть, а познаютъ и въ третій день: то изымати емоу свои челядинъ, а 3 гривнѣ за обидоу.

11. Аще кто поѣдетъ на чюжемъ конѣ, не прошавъ его, то положити 3 гривнѣ.

12. Аще поиметь кто чюжъ конь, любо оружие, любо портъ, а познаеть въ своемъ мироу: то взяти емоу свое, а 3 гривнѣ за обидоу.

13. Аще познаеть кто, не емлеть его, то не рци емоу: мое; нѣ рци емоу тако: поиди на сводъ, гдѣ еси взялъ; или не поидетъ, то пороучника за пять дній.

14. Аже гдѣ възыщеть на дроузѣ проче. а онъ ся запирати почнетъ: то ити ему на изводъ предъ 12 человѣка, да аще боудеть обида не вдалъ боудеть достоинно емоу свои скотъ, а за обидоу 3 гривнѣ.

15. Аще кто челядинъ пояти хощеть, познавъ свои, то къ ономоу вести, оу кого то боудеть коупилъ, а тои ся ведеть, о дроугомоу, даже доидеть до третьего, то рци третьемоу: вдаи ты мнѣ свои челядинъ, а ты своего скота ищи при видоцѣ.

16. Или холопъ оударить свободна моужа, а бѣжить въ хоромъ, а господинъ начнетъ не дати его: то холопа пояти, да платить господинъ зань 12 гривнѣ; а за тымъ где его налѣзоутъ оударенныи тои моужъ, да бѣть его.

17. А иже изломить копье, любо щить, любо портъ, а начнетъ хотѣти его дерѣжати оу себе, то пріати скота оу него; а иже есть изломилъ, аще ли начнетъ примѣтати, то скотомъ емоу заплатити колько даль боудеть на немъ.

Правда оуставлена Роуськои земли, егда ся съвокоупилъ Изяславъ, Всеволодъ, Святославъ, Коснячко, Перенѣгъ, Микифоръ Кыянинъ, Чюдинъ, Микула:

18. Аще оубьють огнищанина въ обидоу, то платити зань 80 гривенъ оубици, а людемъ не надобѣ; а въ подъездѣномъ княжи 80 гривенъ.

19. А иже оубьють огнищанина въ разбои, или оубицица не ишоутъ; то вирное платити въ hei же ви.р.и голова начнетъ лежати.

20. Аже оубьють огнищанина оу клѣти, или оу коня, или оу говяды, или оу коровы татьбы, то оубити въ пса мѣсто; а тоже поконъ и тивоуницеу.

21. А въ княжи тивоунѣ 80 гривенъ; а конюхъ, старый оу стада 80 гривенъ, яко оуставилъ Изяславъ въ своемъ конюсѣ, его же оубилъ Дорогобоудцы.

22. А въ сельскомъ старостѣ княжи и въ ратаинѣмъ 12 гривнѣ; а въ рядовници княжѣ 5 гривенъ.

23. А въ смердѣ и въ хопѣ 5 гривенъ.

24. Аще роба кормилица, любо кормиличицѣ, 12.

25. А за княжъ конь, иже тои съ пятномъ, 3 гривнѣ; а за смердѣи 2 гривнѣ.

26. За кобылоу 60 рѣзанъ; а за воль гривноу; а за коровоу

40 рѣзанъ; а третьякъ 15 коунъ; а за лонычиноу полъгрівнѣ; а за теля 5 рѣзанъ; за яря ногата; за боранъ ногата.

27. А оже оуведеть чюжъ холопъ любо робоу, платити емоу за обидоу 12 гривнѣ.

28. Аще же пріидеть кровавъ моужъ любо синъ, то не искати ему послоуха.

29. А иже крадеть любо конь, любо волы, или клѣтъ, да аще боудеть единъ краль, то гривноу и тридесять рѣзанъ платити емоу; или ихъ будетъ 18, то по трі гривнѣ и по 30 рѣзанъ платиті моужеви.

30. А въ княжѣ борти 3 гривнѣ любо пожгуть, любо изоудроуть.

31. Или смердъ оумоучать, а безъ княжа слова, за обиду 3 гривны (а въ смерди 2 гривнѣ).^{*)}

32. А въ (о) гнищанінѣ и въ тивоуницѣ и въ мечници 12 гривънѣ.

33. А иже межоу переореть любо перетесь, то за обидоу 12 гривнѣ.

34. А оже лодью оукрадеть, то за лодью платити 30 рѣзанъ, а продажи 60 рѣзанъ.

35. А въ голоубѣ и коуряти 9 коунъ.

36. А въ оуткѣ, и въ гоусѣ, и въ жеравѣ, и въ лебеди 30 рѣзанъ, а продажи 60 рѣзанъ.

37. А оже оукрадоуть чюжъ песь, любо ястребъ, любо соколь, то за обидоу 3 гривны.

38. Аще оубьють татя на своеи дворѣ, любо оу клѣти, или оу хлѣва, то тои оубить; аще ли до свѣта держать, то вести его на княжъ дворъ; а оже ли оубьють, а люди боудоуть видѣли связанъ, то платити въ немъ. (Оже убиенъ татя, а подымутъ ноги водверѣ; или подымутъ ноги за вороты, толи платити въ немъ*).

39. Оже сѣно кradoуть, то 9 коунъ; а въ дровехъ 9 коунъ.

40. Аже оукрадоуть овъцоу или козоу или свинью, а ихъ боудеть 10 одиноу овъцоу оукралѣ, да положать по 60 рѣзанъ продажи.

41. А хто изималъ, томоу 10 рѣзанъ; а отъ грніе мечникоу коуна, а въ девятиноу 15 коунъ, а князю 3 гривны; а отъ 12 гривноу емъцю 70 коунъ, а въ десятиноу 2 гривнѣ, а князю 10 гривенъ.

42. А се поклонъ вирныи: вирникоу взяти 7 вѣдоръ солодоу на недѣлю, тѣже овенъ, любо полотъ, или двѣ ногагѣ; а въ среду рѣзаноу, въ три же сыры, въ пятницуоу также; а хлѣба по колкоу моугоуть ясти и пшена; а куръ по двое на день; конѣ 4 поставить и соути имъ на ротъ колко могоуть зобати; а вирникоу 60 гривенъ и 10 рѣзанъ 12 вѣверици; а передѣ гривна:

^{*)} Ростовський список.

или ся пригоди въ говѣніе рѣбами, то взяти за рыбы 7 рѣзанъ: тъ всѣхъ коунъ 15 коунъ на недѣлю; а борошна колько моугоутъ изъясти. До недѣли же вирници зберуть вирници. То ти оурокъ Ярославль.

43. А се оурокъ мостыниковъ: аще помостиши мостъ, взяти отъ дѣла ногата, а отъ городници ногата; аще же боудеть ветхаго моста потвердитѣ нѣсколько доскъ, или 3, или 4, или 5, то тоеже.

БІБЛІОГРАФИЧНИЙ ПОКАЗЧИК.

ДОСЛІДЖЕННЯ.*)

- Алекстровъ*: Объ имущественныхъ отношеніяхъ супруговъ по древнему русскому праву. (Чт. въ О. И. и Др. р., 1868, кн. 2.)
- Аристовъ И.*: Промышленность древней Руси, СПБ., 1886.
- Г. Б.*: О Русской Правдѣ. (Сынъ Отечества, 1836, т. CLXXV.)
- Богдановскій*: Развитіе понятій о преступлениі и наказанії въ русскомъ правѣ до Петра Великаго. М. 1857.
- Бѣляевъ И. Д.*: Лекціи по исторіи русскаго законодательства. (Вид. посмертне 1879 р.)
- Бѣляевъ П.*: Очеркъ права и процесса въ эпоху Русской Правды. (Сборн. правовѣдѣнія т. V М. 1895.)
- Бѣляевъ П.*: Источники древнерусскихъ законодательныхъ памятниковъ. (Ж. М. Н. Пр. 1899, N N 9 і 10.)
- Борисенок С.*: Карний зміст потока Руської Правди. (Праці комісії для вивчення історії з.-руського та вкраїнського права. Вип. перший, Київ, 1925, вид. Укр. Академії Наук.)
- Вернадскій Г.*: Объ одномъ возможномъ источнике Русской Правды. (Уч. Зап. осн. рус. учен. коллег. въ Прагѣ, т. I, в. I 1924.)
- Vernadskij Jiří prof.*: „Dikaja vira“ а „Ljudskaja vira“ v staroruském právu. (Sbor. věd práv., ч. XXIV.)
- Власьевъ Н.*: О вмѣненіи по началамъ теоріи и древняго русскаго права. М. 1860.
- Ведровъ А. С.*: О денежныхъ пеняхъ по Русской Правдѣ сравнительно съ законами салическихъ франковъ. (Чт. въ И. О. Ист. и Др. Рос. при Моск. Ун., СПБ. 1876.)

*) Вказівки на літературу про Руську Правду, зроблені в цьому „Бібліографичному показчику“, не претендують на повноту. Із згаданих в „Бібліографичному показчику“ праць далеко не всі мають виключне відношення до Р. Правди, трактуючи лише про неї, як памятку права але і в цих працях поодинокі автори, викладаючи або цілий курс історії руського права або досліджуючи ті чи інші конкретні питання з історії права, освітлюють разом із тим і Рус. Правду і її норми. Теж зауваження відноситься і до трудів чисто історичних. Р. Л.

- Владимірській-Будановъ М. Ф.:* Обзоръ исторіи русского права. (Кілька видань, шосте виданнє — 1909 р. К.)
- Владимірській-Будановъ М. Ф.:* Христоматія по исторії русского права. Вып. 1. (Пяте вид. 1899. СПБ.-К.)
- Владимірській-Будановъ М. Ф.:* Русская Правда, К. 1911. (Критичний розгляд нище згаданої праці проф. Гётца про Руську Правду.) К. Ун. Изв. 1911, LI, III; ibid. 1912, LII, X.
- Голубовський Н. В.:* Обзоръ трудовъ по древнѣйшему періоду русской исторіи. (К. Ун. Изв., 1907, N 8.)
- Грушевський М.:* Історія України-Руси, III т. 1900, друге вид. 1905; V. т. -1905.
- Грушевський М.:* Ілюстрована історія України. (Вид. 1912, 1913, 1917, 1918, 1921 р.)
- Грушевський М.:* Очеркъ исторіи украинскаго народа. (Вид. 1904, 1906, 1911 р.)
- Див. також велику працю проф. Грушевського в I. т. Енциклопедії: Українскій народъ въ его прошломъ и настоящемъ, СПБ. 1914.
- Див. також заміти М. Грушевського в Зап. Н. Т-ва ім. Шевченка, т. LXII.
- Гагемейстеръ:* Развысканія о финансахъ древней Россіи, 1830.
- Goetz L. K. prof. Dr.:* Russkaja Prawda. Aus dem altrussischen übersetzt mit Anmerkungen, Bonn, 1909.
- Goetz L. K. prof. Dr.:* Das Russische Recht (Русская Правда). Erster Band: Die älteste Redaktion des Russischen Rechtes, 1910; zweiter Band: die zweite Redaktion des Russischen Rechtes, 1911.
- Goetz L. K. prof. Dr.:* Das Russische Recht (Русская Правда). Stuttgart, 1910—1913, в. I-IV.
- Грицько Н.:* Участіе общинъ въ судѣ по Русской Правдѣ. (Архивъ Н. В. Калачова, 1860—1861, кн. 5.)
- Грицько Н.:* Розгляд праці Ланге: „Изслѣдованіе объ уголовномъ правѣ Русской Правды“. (Архивъ Н. В. Калачова, 1860—61, кн. 5.)
- Hube Rotuald:* Historya formowania Prawdy Russkiej; 1870.
- Дієвъ:* Изъясненіе нѣкоторыхъ выраженийъ Русской Правды. (Ж. М. Н. Пр., 1839, май.)
- Деболський Н. Н.:* Гражданская дѣеспособность по русскому праву до конца XVII вѣка, СПБ. 1908.
- Дубенський Д.:* Объ Ярославовой Правдѣ XI вѣка. (Чт. О. И. и Др., 1846, 2.)
- Дювернуа Н.:* Источники права и судъ въ древней Россіи. М., 1869.
- Дьяконовъ М.:* Очерки общественного и государственного строя древней Руси, 1912, СПБ.
- Дьяконовъ М.:* Рецензія на перший том згаданої вище роботи

- проф. Гётца в „Извѣст. Отд. русского языка и словесности“, 1911, т. XVI, кн. I.
- Ewers Gustaw*: Ueber die Quellen der Prawda в його творі: Kritische Vorarbeiten zur Geschichte der Russen, Dorpat, 1814. (В російській мові: Предварительные критические изслѣдованія для российской исторіи. Ч. 1 і 2. М. 1826. М. П. Погодина.
- Есиповъ В.*: Преступленіе и наказаніе въ древнемъ правѣ, Варшава, 1903.
- А. З.*: О Русской правдѣ. (Вѣстн. Европы, 1828, N 13 ч. 160.)
- Загоскинъ Н. П.*: Исторія права русского народа, Казань, 1899.
- Загоскинъ Н. П.*: Наука исторіи русского права, Казань, 1901.
- Иванишевъ Н. Д.*: О платѣ за убійство въ древнемъ русскомъ и другихъ словенскихъ законодательствахъ въ сравненіи съ германскою вирою, 1841.
- Jireček Hermenegild Dr.*: Sводъ законовъ славянскихъ. V Praze, 1880. (Сводъ законовъ славянскихъ.)
- Кавелинъ К. Д.*: Взглядъ на юридический бытъ древней Руси, 1847.
- Kadlec K. Dr.*: Dějiny ruského práva do Ottova slovníku naučného, 1904.* (Див. Slovník, стаття Pravda Ruska.)
- Kadlec K. Dr.*: Nové názory o Ruské pravdě. (Sb. věd právních a státních, roč. XIV.) Стаття проф. Кадлеца містить в собі річевий критичний огляд праць проф. Гетца про Р. Правду.
- Калачовъ Н. В.*: Предварительные юридические свѣдѣнія для полнаго объясненія Русской Правды, 1846, другое вид. 1890.
- Карамзинъ Н.*: Исторія государства Россійскаго, т. II, гл. III.: Правда Русская, или законы Ярославовы.
- Каченовскій*: Мой взглядъ на Русскую Правду. (Вѣст. Европы, 1829, 12—15.) Диви до цього: Отвѣтъ сочинителю взгляда на Русскую Правду въ „Вѣстникѣ Европы“ 1829. (Сынъ Отечества, 1830, т. CXXXIV.)
- Каченовскій*: Изъ разсужденія о Русской Правдѣ. (Уч. Зап. Моск. Ун., 1835, IX, X.)
- Ключевскій В.*: Курсъ русской исторіи, Т. I. М. 1906.
- Костомаровъ Н.*: Историческая монографіи и изслѣдованія. (Вид. 1903, кн. III., т. VII і VIII, Сѣв.-рус. народоправства.)
- Ланге Н.*: Изслѣдованіе объ уголовномъ правѣ Русской Правды. (Архивъ историческихъ и практ. свѣдѣній, относящ. до Россіи.) 1859, кн. 1, 3, 5, 6.
- Ланге Н.*: О наказаніи и взысканіи за безчестіе по древнему русскому праву. (Ж. М. Н. Пр., 1859, 6.)
- Ланге Н.*: Древнерусское уголовное судопроизводство XIV, XV, XVI и полов. XVII в. 1884.

*) Російський переклад 1923 р., Прага (Источники и право публичное) під ред. М. Шахматова.

- Мрочекъ-Дроздовскій П.: Извлѣданія о Русской Правдѣ в Уч. Зап. И. М. Ун., 1885.)*
- Латкинъ: Лекціи на вѣнѣшней исторіи русскаго права, СПБ. 1888; 1890.*
- Лащенко Р.: Лекції по історії українського права. Частина перша: Княжа доба. Прага, 1923. р. (Вид. Укр. Університету в Празі.)*
- Лащенко Р.: Лекції по історії українського права. Частина друга: Литовсько-польська доба. Вип. перший: Памятники права. Прага, 1924. р. (Наклад „Україн. Правничого Т-ва в ЧСР“.)*
- Левицький Кость, Др.: Правда Руська. Памятник законодатний права руского з XI. віку. У Львові, 1895. (Вид. Наук. Т-ва ім. Шевченка.) Окреме вид. 1895.*
- Левицький Кость, Др.: Правда Руска яко перший збірник прав руских. („Зоря“, 1882, чч. 5 і 6, Львів.)*
- Леонтовичъ Ф. И.: Русская Правда и Литовский Статутъ. (К. Ун. Изв 1865, 2, 3 і 4 і окремо.)*
- Леонтовичъ Ф. И.: О значеніи верви по Русской Правдѣ и Полиц- кому Статуту. сравнительно съ задругою югозападныхъ слав- янъ. (Ж. М. Н. Пр. 1867.)*
- Леонтовичъ Ф. И.: Исторія Русскаго права, 1869 і 1892, I т.*
- Лешковъ В. Н.: О Русской Правдѣ въ отношеніи къ благоустрой- ству, (Врем. И. М. О-ва Ист. и Др. Рос. 1854, кн. 18.)*
- Лонгиновъ: Смертная казн: въ удѣльный періодъ. (Ж. М. Ю., 1916.)*
- Максимайко Н.: Мнимые архаизмы уголовного права Русской Прав- ды. (Вѣстникъ Права, 1905, N 4.)*
- Максимайко Н.: Русская Правда и Литовско-рус. право. (Сборникъ статей, посвящ. М. Ф. Владимірскому-Буданову.) *)*
- Максимайко Микола: Система Руської Правди в її поширенії ред- акції. (Праці комісії для вивчення історії зах.-руського та вкраїнського права. Вип. другий, Київ, 1926, вид. Укр. Академії Наук.)*
- Див. також Праці комісії, вип. III., 1927 р. нову працю проф. Максимайка просмердів Рус. Правди.
- Малиновскій I. Q.: Лекціи по исторіи русскаго права. Вып. I. Вар- шава, 1914.*
- Морошкинъ: Опытъ исторіи россійскихъ государственныхъ и гра- жданскихъ законовъ, М. 1836. (Переклад згаданої нище праці Рейца: „Versuch über die geschichtliche Ausbildung der rus. Staats -- und Rechtsverfassung“. В прилогах дослід- ження Морошкина: Русская Правда.)*
- Мрочекъ-Дроздовскій П.: Опытъ изслѣданія источниковъ по во- просу о деньгахъ Русской Правды. (Учен. Зап. И. Моск. Унив., Отдѣль юрид., в II, М., 1881.)*

*) Див. також Максимайка: „Источники уголовныхъ законовъ Лит. Статута“, 1894.

- Мрочекъ-Дроздовскій П.:* Изслѣдованія о Русской Правдѣ. (Приложенія ко второму выпуску въ Чт. въ И. О. Ист. и Др. Рос. при Моск. Унив., 1886.)
- Мрочекъ-Дроздовскій П.:* О древнерусскихъ ябетникахъ. (Чт. въ И. О. Ист. и Др. Рос. при Моск. Ун. М., 1884.)
- Мрочекъ-Дроздовскій П.:* Новое изданіе Русской Правды.*) (Уч. Зап. И. Моск. Унив., Отд. юрид., т. XXVI., М. 1907.)
- Мстиславскій В.:* Огнищанинъ и княжъ мужъ, или слѣды быта древнихъ славянскихъ князей въ Русской Правдѣ. (Чт. въ Моск. О. Ист. и Др. Рос., 1860, 4.)
- Мстиславскій В.:* О поклѣпной вирѣ, или понятіе объ обвинительномъ процессѣ по Русской Правдѣ. (Рус. Бес., 1858, кн. 11.)
- Неволинъ:* Полное собраніе сочиненій.
- Нейманъ:* Entwicklung des russischen Rechts nach der ersten bis zum zweiten Prawda. (Studien zur gründlichen Kentniss der Vorzeit Russlands, mitgetheilt von J. Ph. G. Ewers, Dorpat, 1830.)
- Нестеровскій:* Сравненіе Русской Правды съ Судебникомъ (Сбор. Харьк. Ученаго О-ва, 1817.)
- Никитскій А. И.:* Очеркъ экономической жизни В. Новгорода. (Чт. О-ва И. и Др. Р., 1893, -1.)
- О Русской Правдѣ.* (Изъ бумагъprotoірея I. Григоровича.) Лѣтоп. занятій Археogr. Комиссіи, 2.
- Павловъ-Сильванскій:* Феодализмъ въ древней Руси, СПБ. 1907.
- Пахманъ С.:* О судебныхъ доказательствахъ по древнему русскому праву, преимущественно гражданскому, въ историческомъ ихъ развитіи, М. 1851.
- Палюмбецкій:* О системѣ судебныхъ доказательствъ древняго германскаго права сравнительно съ Русскою Правдою и позднѣйшими русскими законами. К., 1844.
- Погодинъ М.:* Изслѣдованія, замѣчанія и лекціи о русской исторіи, 1845, т. III, М-, гл. XI; т. I, М., 1846.
- Полевой Н.:* Исторія русскаго народа, т. I і II.**)
- Поповъ А.:* Русская Правда въ отношеніи къ уголовному праву. М., 1841.
- Поповъ А.:* Объ опекѣ и наслѣдствѣ по Русской Правдѣ. (Сборн. истор. свѣдѣній о Россіи, изд. Д. Валуевымъ, т. I, 1845.)
- Прозоровскій Д. Н.:* Монета и вѣсъ въ Россіи до конца XVIII столѣтія. (Зап. И. Арх. О-ва СПБ., 1865.)
(Рецензія на цю працю А. О. Бычкова въ „Отчетѣ о IX при-
сужденіи наградъ графа Уварова, СПБ., 1867.)

*) Критична стаття про видання 1904 р. Рус. Правди проф. Сергеевича.

**) Див. також С. О. Платонова: Лекціи по рус. исторії, 1910, ст. 96—99
„Рус. Правда, какъ источникъ общественного порядка“.

- Прѣсняковъ А.: Княжое право въ древней Руси. (Очерки по истории X—XII столѣтій, СПБ., 1909.)*
Див. також Ж. М. Н. Пр., 1912, XI, де надр. критична стаття А. Преснякова на перші два томи праці проф. Гетца про Рус. Правду.
- Rakowiecki: Prawda Ruska. W. Warszawie, 1820.*
- Reutz: Versuch über die geschichtliche Ausbildung der Russischen Staats- und Rechtsverfassung. Mittau, 1829.*
- Рожковъ И. А.: Очерки юридического быта по Русской Правдѣ. (Ж. М. Н. Пр., 1897, 11, 12.)*
- Рожковъ И. А.: Городъ и деревня въ русской исторіи, М., 1904.*
- Самоквасовъ Д. Я.: Исторія русскаго права, 1878—1884.*)*
- Собестіанскій А. И.: Круговая порука у Славянъ по древнимъ памятникамъ ихъ законодательства, Прага, 1886; 2-е вид. в Харькові, 1888.*
- Соловьевъ С.: Исторія Россіи, I т.*
- Толстой И. И.: Древнѣйшія русскія монеты Великаго Княжества Киевскаго, СПБ., 1882. (З 19 таблицами малюнків.)*
- Сергѣевичъ В.: Лекціи и изслѣдованія по древней исторіи русскаго права. (Останні видання 1903 і 1910.)*
- Сергѣевичъ В.: Русскія юридическія древности (I—III т.); т. I. вид. 1890, вид. 3-е 1903; т. II, вип. I — 1893; вип. II — 1895.*
- Сергѣевичъ В.: Лекціи по исторіи русскаго права (кілька видань).*
- Сергѣевичъ В.: Русская Правда и ея списки. (Ж. М. Н. Пр., 1899, N. 1.)*
- Соболевскій: Языкъ Русской Правды. (Ж. М. Н. Пр., 1886, IV.)*
- Срезневскій И.: Матеріялы для словаря древняго русскаго языка, СПБ. 1902. (Вказуємо на цей труд, як на допомагаючий вивченю термінології Р. Правди.)*
- Станиславскій: Изслѣдованія началь огражденія имуществ. отношеній въ древнѣйшихъ памятникахъ рус. законодательства, Казань, 1855.*
- Strube de Pyermont: Discours sur l'origine et les changements des lois russiennes, 1756.*
- Тоді-ж в російській мові: Слово о началѣ и перемѣнахъ російскихъ законовъ, въ публичномъ собраніи говоренное Федоромъ Штрубомъ сентября 6 дня 1756 и переведенное на російскій языкъ Сем. Нарышкинымъ, СПБ.
- Усовъ А.: Замѣтки о древнихъ русскихъ деньгахъ по Русской Правдѣ. (Труды И. М. Арх. О-ва, Москва, 1883.)*
- Фогель: Опытъ возстановленія текста и объясненія Русской Правды. (Уч. Зап. Казанскаго Унив., 1848, кн. 2. і окремо; Казань, 1848 (про поклепну віру.)*

*) Див. також Самоквасова: Памятники древняго русскаго права, М. 1908.

- Филипповъ А.:** Учебникъ исторіи русскаго права. Пособіе къ лек-
сіямъ, 1907.
- Филипповъ А.:** Русская Правда въ изслѣдованіяхъ нѣмецкаго уче-
наго. (Юр. Вѣст; 1914, кн. VI, М.) Крит. стаття про працу
проф. Гётца.
- Филипповъ А.:** Стаття про „свод“ по Рус. Правді, надр. в збірнику,
вид. на пошану М. Ф. Владімірського-Буданова.
- Флоровскій А. В.:** Новый взглядъ на происхожденіе Русской Прав-
ды. (Ізв. Одес. Бібліогр. О-ва, 1912, т. I.) Згадана стаття-кри-
тичний огляд праці Гётца про Рус. Правду.
- Чебышевъ-Дмитріевъ А.:** О преступномъ дѣйствіи по русскому до-
петровскому праву, Казань, 1862.
- Черепнинъ А. И.:** О кievскихъ денежныхъ гривнахъ. (В Тр. XI.
Арх. зїзу в Кїїві, 1899.)
- Чичеринъ:** Опыты по истории русскаго права, 1858.
- Шпилевский С. М.:** Семейныя власти у древнихъ Славянъ и Гер-
манцевъ. (Уч. Зап. И. Казанского Университета, Казань, 1869.)
- Яковкинъ:** В Ж. М. Н. Пр., 1913 р., NN. 4 і 5 стаття про закупів.
- Ясинскій М. Н.:** Лекціи по внѣшней исторіи русскаго права, Вып.
I., К., 1898.
- Ясинскій М. Н.:** О закупахъ Русской Правды и памятниковъ за-
падно-руссскаго права. (Сборн. статей по исторіи права, посв.
Влад.-Буданову, К. 1904.)*
- Ясинскій М. Н.:** Село и вервь Русской Правды, К. 1906.
- Энцикл. Слов.:** Брокгауза и Эфрона, XXVII, стаття про Рус. Правду.

II.

ВИДАННЯ РУСЬКОЇ ПРАВДИ:

- I. Правда Русская, данная въ одиннадцатомъ вѣкѣ отъ вели-
кихъ князей Ярослава Владимирича и сына его Изяслава
Ярославича. Вид. Августа Шлецера, в СПБ., при Акад. Наук,
1767. (Академічний список.)
- II. Продолженіе древней Російской Вивліоєики, вид. СПБ. Ака-
демію Наук, Ч. I, 1786. (Рус. Правда по рукоп. Татищева
з примітками останнього.)
- III. Теж, Ч. 2, 1786. (Рус. Правда в тексті Новгородського літо-
пису.)
- IV. Теж, Ч. 3, 1788 р. (Рус. Правда по списку Кормчої Книги-
Крестинина.)
- V. Правда Русская, или законы великихъ князей Ярослава
Владиміровича и Владимира Всеволодовича Мономаха, съ
преложеніемъ древняго ѿныхъ нарѣчія и слога наupo-

*) Заміти на цю статтю В. В. Голубовського в К. Ун. Ізв., 1907, N. 8.

- требительные нынѣ и съ объясненiemъ словъ и названий, изъ употребленія вышедшихъ. Изданы любителями отечественной исторіи. Въ СПБ. при Св. Синодѣ 1792 г. (*Гр. А. И. Мусинымъ-Пушкинымъ, И. Н. Болтинымъ, Елагинымъ и Перфильевымъ.*) До тексту Правди доданий переклад на мову російську і зроблені примітки і пояснення до нього.
- VI. Теж 2-ге видання в Москві. (В Моск. Синодальній типографії, 1799.)
 - VII. Указатель россійскихъ законовъ, временныхъ учрежденій, суда и расправы, издан. съ высочайшаго соизволенія Кол. Сов. *Львомъ Максимовичемъ*, ч. I, 1803. Уставъ в. кн. Владимира о судѣхъ. (Передрук видання Болтинського.)
 - VIII. Уставы великого князя Владимира Кіевскаго и всея Россіи, Русская Правда в. кн. Ярослава Владиміровича. *Изд. Л. Максимовичъ*, М., 1808. (Друге видання першої частини „Указателя“ його-ж.)
 - IX. Русскія Достопамятности, изд. Обществомъ Любителей Исторіи и Древностей Рос. при Московскомъ Университетѣ, ч. I, 1815. (Рус. Правда по Синодальному списку.)
 - X. Софійскій Временникъ, М. 1820. (Рус. Правда по Софійскому списку); вид *Строева*.
 - XI. *Prawda Ruska J. B. Rakowieckiego*, т. I 1820. W Warschawie, т. II, ib., 1822. (Текст Болтинського видання з варіантами Синодального.)
 - XII. *Das älteste Recht der Russen in seiner geschichtlichen Entwicklung* v. I. *Ph. G. Ewers*, Dorp. und Hamburg, 1826. (Текст Синодального списку Рус. Правди з німецким перекладом.)
 - XIII. Древнѣйшее Русское право въ историческомъ его раскрытии. (Соч. *I. ф. Г. Еверса*, перевелъ съ нѣм. *Ив. Платоновъ*, СПБ., 1835.)
 - XIV. Najdawniejsze pomniki prawodawstwa slowianskiego, wydal *Andrzej Kucharski*, Warszawa, 1838. (Рус. Правда видана Кухарским по рукопису Синодальному, надрукованому в 1815 р. в „Русскихъ Достопамятностяхъ“; поруч тексту Правди, надр. шрифтом російським, надр. текст і шрифтом латинським. До тексту додані пояснення. „Pomniki“ містять в собі і німецький переклад Рус. Правди Еверса, передр. з його твору „Das älteste Recht der Russen“.)
 - XV. Русскія Достопамятности, ч. 2, М., 1843. (Вид. Рус. Правди *Дубенскаго*, з примітками і поясненнями; вид. Пушкінський список.)
 - XVI. *Die Prawda Russkaja, das älteste Rechtsbuch Russlands, nach aller bisher endekten und herausgegebenen*

Handschriften verglichen, verdeutscht und erläutert, durch Dr. jur. E. S. Tobien, 1844, S.-Petersburg. (Дослідження і текст Рус. Правди.)

- XVII. Sammlung kritisch-bearbeiten Quellen der Geschichte des Russischen Rechtes, herausgeg. durch E. Tobien, B. I. Die Prawda Russkaja und die ältesten Traktate Russlands, Dorpat, 1844.
- XVIII. Теж: Dorpat und Leipzig, 1845.
- XIX. Предварительная юридическая свѣдѣнія для полнаго объясненія Русской Правды. Разсужденіе, читанное для полу-ченія степени магистра кандидатомъ правъ Ник. Калачо-вымъ, М., 1846. (Дослідження і сводний текст Рус. Правди.) Друге вид. 1880 р.
- XX. Текстъ Русской Правды на основаніи четырехъ списковъ разныхъ редакцій, изд. Н. Калачовъ, М., 1847. (Перше видання.) Четверте видання 1889 р.; СПБ. (Виданнє містить текст Рус. Правди по спискам Академ., Троїц., Карамзин. і кн. Оболенського.)
- XXI. Собраніе важнѣйшихъ памятниковъ по исторіи древняго русскаго права. СПБ., 1859. (*Утинъ и Лазаревскій*; списки: Академічний, Троїцкий і Карамзинський.)
- XXII. Христоматія по Русской исторіи. Составилъ Н. Аристовъ, проф. русской исторіи въ Варшавскомъ Университетѣ. Варшава, 1870. (Текст Рус. Правди надрук. по списку Академічному.)
- XXIII. Христоматія по исторіи русскаго права. Составилъ М. Владімірскій-Будановъ. Выпускъ первый. Ярославль, 1872. (Списки: Академічний і Карамзинський з поясненнями текстів, також — „Дополнительные статьи Русской Правды изъ другихъ списковъ“. До видання прикладені — „Систематический указатель статей Русской Правды по двумъ спискамъ“ і прекрасный, але вже трохи застарілий показчик літератури про Рус. Правду по вказівках Н. В. Калачова в його „Изслѣдованіяхъ“ з дополненнями.*.) Пяте видання „Христоматії“ 1899 р., СПБ.-К. Шосте — 1908, ib.**) Видання Рус. Правди В. Буданова, одно із найліпших.
- XXIV. Svod zákonů slovanských (сводъ законовъ славянскихъ), uspořádal Dr. Hermenegild Jireček. V Praze, 1880. (У названій збірці законів словянськихъ, складеній славетним чеським вченим, надрукований текст Руської Правди по списках Академічному і Троїцькому.)

*.) При складанні цього показчику ми користувалися з окрема показчиком Вл.-Буданова. Р. Л.

**) В двох останніх виданнях надр. і список Синодальний. Палеографичний знімок Синод. списку видав в 1888 р. Срезневський.

- XXV. При „Изслѣдованіяхъ о Русской Правдѣ“ *П. Мрочекъ-Дроздовскаго* в Уч. Зап. И. Моск. Univ., 1885, надрукований текст Рус. Правди по різних списках з поясненням окремих слів. Прилога: Пояснюючий словник.
- XXVI. Правда Руська, памятник законодатній права руского з XI віку *Дра Костя Левицького*, у Львові, 1885, вид. Наук. Т-ва ім. Шевченка. (При дослідженні надр. з українським перекладом Карамзинський список Рус. Правди; Карам. список надруковано на підставі видань Калачова і Владімірського-Буданова.)
- XXVII. Русская Правда въ четырехъ редакціяхъ, по спискамъ Археографическому, Троицкому и князя Оболенского съ дополненіями и варіантами изъ другихъ списковъ — *B. Сергеевича*, СПБ., 1904.* (Виданнє В. Сергеевича, як і виданнє В.-Буданова, одно із найліпших видань Руської Правди.)
- XXVIII. Русская Правда, М., 1910, вид. *H. A. Маркса*. (Виданнє Маркса виображає Синодальний список Рус. Правди фотолитографичним способом.)
- XXIX. Русская Правда, М., 1914; подъ редакцію *A. И. Яковлева*. (Виданнє Рус. Правди під редакцію А. И. Яковліва містить в собі текст Рус. Правди по списках Академічному, Троїцькому, Карамзинському, Синодальному і кн. Оболенського.)
- XXX. Сборникъ памятниковъ древняго русскаго права — *I. Малиновскаго*, Ростовъ н. Д., 1917 (Академічний і Карамзинський списки.)
- XXXI. Крім згаданих видань тексту Р. Правди — видав текст її з німецьким перекладом і поясненнями і проф. д-р. Гётц. (Див. Дослідження: Goetz L. K.). Надр. списки *Новгородський* (Археогр. комісії) I старовинійша ред., II ред. по тому-же списку і *Троїцький* з варіантами і доповненнями із других списків по текстах видання 1904 р. Рус. Правди проф. Сергеевича. Текст Рус. Правди по списку кн. Оболенського, надр. проф. Сергеевичем, проф. Гётц в своєму виданні не ужив.

*) Рецензія на це видання Руської Правди *Голубовського* в К. Ун. Изв., 1907, N 8.
